

ARABULUCULARIN VERGİLENDİRİLMESİ VE VERGİSEL YÖNDEN DÜZENLENMESİ GEREKEN BELGELER

Fahrettin AÇAR*

ÖZ

Arabulucuk faaliyeti yargının iş yükünü azaltmak amacıyla alternatif uyuşmazlık çözüm yolu olarak hayatımıza girmiştir. Arabulucuk faaliyeti uyuşmazlıkların hızlı, az maliyetli ve her iki tarafında üzerinde uzlaştığı alternatif çözüm yolu olmasından dolayı modern bir hukuk çözüm yoludur. 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu ile hayatımıza giren arabuluculuk faaliyetini icra eden kişilerin elde ettikleri gelirlerinin vergilendirilmesinde tereddütler oluşmuştur. Tereddütlerin oluşmasının temelinde elde edilen gelirin serbest meslek kazancı mı veyahut ücret olarak mı değerlendirileceği ve ayrıca avukatların yanında ücret geliri elde eden avukatların arabuluculuk faaliyeti kapsamında elde edecekleri gelirlerinin hangi gelir unsuruna gireceği oluşan tereddütlerin başında yer almaktadır. Ayrıca arabulucuların elde ettikleri gelirleri için 213 sayılı Vergi Usul Kanunu kapsamında düzenlemeleri gereken belgelerin neler olduğu makalemizin konusunu oluşturmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Arabuluculuk faaliyeti, Arabulucu, Uyuşmazlık, Vergi, Gelir

1-GİRİŞ

6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu ile uyuşmazlıkların hızlı daha az maliyetli ve her iki tarafında üzerinde uzlaştığı modern bir hukuk çözüm aracı olarak hayatımıza girmiştir. Bu hukuki düzenlemeden sonra yargının iş yükünde ciddi anlamda azalma hedefi de yer almaktadır. 6325 sayılı kanunda arabuluculuk; sistematik teknikler uygulayarak, görüşmek ve müzakerelerde bulunmak amacıyla tarafları bir araya getiren, onların birbirlerini anlamalarını ve bu suretle çözümlerini kendilerinin üretmesini sağlamak için aralarında iletişim sürecinin kurulmasını gerçekleştiren, tarafların çözüm üretmediklerinin ortaya çıkması hâlinde çözüm önerisi de getirebilen, uzmanlık eğitimi almış olan tarafsız ve bağımsız bir üçüncü kişinin katılımıyla ve ihtiyarî olarak yürütülen uyuşmazlık çözüm

* Vergi Müfettiş Yrd.

yöntemini,¹ olarak tanımlamıştır. Mezkûr kanunun 2. maddesinde arabulucu; Arabuluculuk faaliyetini yürüten ve Bakanlıkça düzenlenen arabulucular siciline kaydedilmiş bulunan gerçek kişi olarak tanımlanmıştır. Modern uyuşmazlık çözüm yolu olarak hayatımıza giren arabulucuk faaliyetini icra eden arabulucuların elde ettikleri gelirlerinin gelir unsurlarından hangisinin konusuna gireceği ve nasıl vergilendirileceği uygulayıcılar açısından tereddütler oluşturmaktadır. Ayrıca arabuluculuk faaliyeti kapsamında elde edilen gelirler için vergisel olarak düzenlenmesi gereken belgelerin hangileri olduğu makalemizin ilerleyen bölümlerinde açıklanacaktır.

2-ARABULUCUK FAALİYETİ KAPSAMINDA ELDE EDİLEN GELİRİN VERGİLENDİRİLMESİ

193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun 65. Maddesinde; Her türlü serbest meslek faaliyetinden doğan kazançlar serbest meslek kazancıdır. Serbest meslek faaliyeti; sermayeden ziyade şahsi mesaiye, ilmi veya mesleki bilgiye veya ihtisasa dayanan ve ticari mahiyette olmayan işlerin işverene tabi olmaksızın şahsi sorumluluk altında kendi nam ve hesabına yapılmasıdır. Tahkim işleri dolayısıyla hakemlerin aldıkları ücretler ile kollektif, adi komandit ve adi şirketler tarafından yapılan serbest meslek faaliyeti neticesinde doğan kazançlar da, serbest meslek kazancıdır.² Şeklinde hüküm bulunmaktadır. Hukuk uyuşmazlıklarında arabuluculuk kanunu yönetmeliğinin 4. maddesinin birinci fıkrasının (c) bendinde Arabuluculuk: Sistemik teknikler uygulayarak, görüşmek ve müzakerelerde bulunmak amacıyla tarafları bir araya getiren, onların birbirlerini anlamalarını ve bu suretle çözümlerini kendilerinin üretmesini sağlamak için aralarında iletişim sürecinin kurulmasını gerçekleştiren, tarafların çözüm üretmediklerinin ortaya çıkması hâlinde çözüm önerisi de getirebilen, uzmanlık eğitimi almış olan tarafsız ve bağımsız bir üçüncü kişinin katılımıyla ve kamu hizmeti olarak yürütülen ihtiyari bir uyuşmazlık çözüm yöntemi olduğu ifade edilmiştir. 6325 sayılı kanunun 7' inci maddesinde Arabulucu, yapmış olduğu faaliyet karşılığı ücret ve masrafları isteme hakkına sahiptir. Arabulucu, ücret ve masraflar için avans da talep edebilir. Aksi kararlaştırılmadıkça arabulucunun ücreti, faaliyetin sona erdiği tarihte yürürlükte bulunan Arabulucu Asgari Ücret Tarifesine göre belirlenir ve ücret ile masraf taraflarca eşit olarak karşılanacağını ifade edilmiştir.

1 6325 sayılı kanunun 2. maddesi

2 Gelir Vergisi Kanununun 65. Maddesi

Kanun metninde arabuluculuk faaliyeti kapsamında ücret alınacağı ifade edilmiş olsa bile burada bahsedilen ücretin Gelir vergisi kanununda yer alan ücret olmadığını arada işçi işveren ilişkisi oluşmadığından dolayı elde edilen gelirin ücret olarak değerlendirilemeyeceğidir. Arabulucu faaliyeti kapsamında ücret alır ifadesiyle anlatılmak istenen hizmetinin bir karşılığı olacağı ücretsiz yapılmayacağı anlatılmak istenmiştir. Arabuluculuğun tanımında görüleceği üzere, yapılan işin sermayeden ziyade şahsi, ilmi, mesleki bilgiye ve ihtisasa dayanan bir faaliyet olduğu bu durumun Gelir vergisi kanununun 65. maddesinde yer alan serbest meslek faaliyeti tanımında bahsedilen özellikleri taşımasından dolayı elde edilen kazancın serbest meslek kazancı olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Adalet Bakanlığı, Gelir idaresi Başkanlığından arabulucuların vergilendirilmesinin nasıl olacağına dair istediği görüşte Gelir İdaresi Başkanlığı 11.08.2014 tarihli ve 48678239-120.04.01 (196)- 81381 sayılı görüş yazısı ile arabuluculuk faaliyeti kapsamında elde edilen gelirin 193 sayılı gelir vergisi kanununun 65. Maddesinde tanımlanan serbest meslek faaliyeti olduğu elde edilen kazancın da serbest meslek kazancı olarak değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Arabuluculuk hizmetini gerçekleştiren avukatların baroya kayıtlı olmaları durumunda 213 sayılı Vergi Usul Kanununun 155. Maddesinde yer alan işe başlamanın şartlarında biri olan Serbest olarak mesleki faaliyette bulunmak üzere mesleki teşekküllere kaydolunmak şartını sağlamalarından dolayı faaliyetleri devamlı olarak değerlendirilmesi ve bu kazançları kapsamında yıllık beyanname ile beyan etmeleri gerekmektedir. Katma Değer Vergisi Kanununun 1. Maddesinde Türkiye’de yapılmak şartıyla Ticari, sınai, zirai faaliyet ve serbest meslek faaliyeti çerçevesinde yapılan teslim ve hizmetler verginin konusuna gireceği düzenlenmiştir. Bu kapsamda mutad meslek kapsamında serbest meslek faaliyetini yürüten arabulucuların hizmetleri karşılığında aldıkları bedeller Katma Değer Vergisine tabi tutulacaktır. VUK’un 155. maddesi kapsamında işe başlama şartlarından herhangi birini sağlamayan avukatların veya avukatların yanında çalışarak ücret geliri elde eden avukatların arabuluculuk faaliyeti kapsamında elde ettikleri kazançları Gelir Vergisi Kanununun 82/4 maddesinde arızı serbest meslek kazancı olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda gelir elde eden arabulucuların Gelir Vergisi Kanununun 86/1-a maddesi kapsamında belirlenen istisna sınırını aşmaları durumunda yıllık beyanname vermeleri gerekmekte aksi takdirde beyanname vermelerine gerek bulunmamaktadır. 305 sıra nolu Gelir Vergisi

Genel Tebliği ile 2019 yılı için istisna sınırı 33.000TL olarak belirlenmiştir. Arızı olarak yapılan serbest meslek faaliyeti kapsamında belirlenen sınırı aşacak şekilde kazanç elde edilmesi halinde yıllık beyanname verilmesi gerekecek aksi taktirde beyanname verilmesine gerek kalmayacaktır. Ayrıca arızı serbest meslek faaliyeti kapsamında yapılan arbuluculuk faaliyeti Katma Değer Vergisi Kanununun konusuna girmediğinden dolayı Katma Değer Vergisine tabi tutulmayacaktır.

Arbuluculuk faaliyeti kapsamında elde edilen ücretin Gelir Vergisi Kanununun 61'inci ve 62'inci maddelerinde belirtilen işçi işveren ilişkisi taşımadığından dolayı ücret olarak değerlendirilmesi mümkün değildir. Bu kapsamda yukarıda detaylı açıklandığı üzere elde edilen kazanç serbest meslek kazancıdır ve serbest meslek faaliyeti kapsamında vergilendirilmesi gerekmektedir. Gelir İdaresi Başkanlığı Adalet Bakanlığına verdiği görüş yazısında bu görüşümüzü destekler niteliktedir.

3-ARABULUCUK HİZMETİ KARŞILIĞINDA DÜZENLENMESİ GEREKEN VESİKALAR

213 sayılı Vergi Usul Kanununun 155. maddesinde serbest meslek faaliyeti kapsamında işe başlama şartları sayılmıştır. Bu şartlardan herhangi birini taşıyan avukatların, arbuluculuk hizmeti vermeleri halinde elde edecekleri kazançları serbest meslek kazancı olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. VUK'un 236'ncı maddesinde serbest meslek erbabı, mesleki faaliyetlerine ilişkin her türlü tahsilatı için iki nüsha serbest meslek makbuzu tanzim etmek ve bir nüshasını müşteriye vermek, müşteri de bu makbuzu istemek ve almak mecburiyetinde olduğu hükmü yer almaktadır. Bu kapsamda arbulucu verdiği hizmetin karşılığını tahsil ettiği zaman 2 nüsha serbest meslek makbuzu düzenlemesi gerekmektedir. Arızı serbest meslek faaliyeti kapsamında yapılan arbuluculuk hizmeti karşılığında tahsil edilen bedel için VUK'un 236'ncı maddesi hükmü gereği serbest meslek makbuzu düzenlenmesi gerekmemektedir. Yalnız VUK'un 236'ncı maddesinde mutat(Devamlı) yapılan serbest meslek faaliyeti kapsamında tahsil edilen ücretler için serbest meslek makbuzunu düzenlemesi gerekmektedir.

4- SONUÇ

Arabulucuk faaliyeti yargının iş yükünü azaltmak amacıyla alternatif uyuşmazlık çözüm yolu olarak hayatımıza girmiştir. Arabulucuk faaliyeti uyuşmazlıkların hızlı, az maliyetli ve her iki tarafında üzerinde uzlaştığı alternatif çözüm yolu olmasından dolayı modern bir hukuk çözüm yolu olarak hayatımıza girmiştir. Bu kapsamda arabuluculuk hizmeti karşılığında elde edilen gelir serbest meslek kazancıdır. VUK'un 155'inci maddesinde serbest meslek faaliyetinde işe başlama şartları sayılmıştır. Bu şartların birini taşıyan serbest meslek erbabının faaliyeti devamlı olarak değerlendirilip bu gelirleri için kazanç elde edilip edilmediğine bakılmaksızın yıllık beyanname vermeleri gerekmektedir. Söz konusu kanunun 155'inci maddesinde belirtilen şartlardan en az birini taşımaması durumunda yapılan faaliyetinin diğer kazanç ve iratlarda yer alan arazi serbest meslek kazancı olarak değerlendirilmesi ve bu kapsamda elde edilen gelirin, Gelir vergisi kanununun 86/1-a maddesinde belirtilen sınırı aşması durumunda yıllık beyanname verilmesi gerekmektedir. 305 sıra nolu gelir vergisi genel tebliğinde 2019 yılı için 33.000TL sınır belirlenmiştir. Söz konusu sınırın aşılmaması durumunda yıllık beyanname verilmeyecektir. Mutat (devamlı) serbest meslek faaliyeti kapsamında verilen arabuluculuk hizmeti karşılığında elde edilen ücret için VUK'un 236'ıncı maddesi hükmü gereği 2 nüsha serbest meslek makbuzu düzenlenmesi gereken arazi serbest meslek faaliyeti kapsamında yapılan arabuluculuk hizmeti karşılığında elde edilen gelir için ise herhangi bir belge düzenlenmeyecektir.

KAYNAKÇA

Adalet Bakanlığı (02.06.2018). *Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Yönetmeliği*. Ankara : Resmi Gazete (30439 sayılı)

Ankara Vergi Dairesi Başkanlığı (21.12.2018) 38418978-120[65-18/1]-E.500198 sayılı özelge

GİB (11.08.2014) 48678239-120.04.01 (196)- 81381 sayılı yazısı

GİB (31.12.2018). *305 sıra nolu Gelir Vergisi Genel Tebliği*. Ankara : Resmi Gazete (30242 mükerrer sayılı)

T.C. Yasalar (02.11.1984). *3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu*. Ankara : Resmi Gazete (18563 sayılı)

T.C. Yasalar (06.01.1961). *193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu*. Ankara : Resmi Gazete (10700 sayılı)

T.C. Yasalar (10.01.1961). *213 sayılı Vergi Usul Kanunu*. Ankara : Resmi Gazete (10705 sayılı)

T.C. Yasalar (22.06.2012). *6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu*. Ankara : Resmi Gazete (28331 sayılı)